

Nr 612

Av herr **Osvald**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 69, angående upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena.

(Lika lydande med motion nr 696 i Andra kammaren)

I Kungl. Maj:ts proposition nr 69, 1961, framlägges förslag till upprustning av forskningen, försöksverksamheten och den högre undervisningen inom jordbruks- och trädgårdsnäringarna.

Förslaget, som i huvudsak bygger på jordbrukshögskoleutredningens betänkande, innebär bl. a. dels att de olika delarna av statens lantbruksförsök sammanföres med motsvarande forsknings- och undervisningsinstitutioner vid lantbrukshögskolan, dels att lantbrukshögskolan erhåller en till Alnarp förlagd sektion för forskning, försök och högre undervisning inom trädgårdsområdet. Denna sektion föreslås träda i verksamhet den 1 juli 1963, eftersom de trädgårdsstuderande först skall genomgå två års grundläggande utbildning vid Ultuna.

I stort sett tillgodoser förslaget de önskemål, som från olika håll framförts om en upprustning av forskningen, försöksverksamheten och den högre undervisningen på jordbruks- och trädgårdsområdet. Vissa jämförelser synes oss dock vara erforderliga för att syftet med förslaget skall nås.

Biblioteket

Jordbrukshögskoleutredningen understryker beträffande biblioteket (s. 233 ff), att siffrorna för såväl förvärv som utlåning under senare år visat en markant stegring och att det för närvarande föreligger en betydande disproportion mellan arbetsbörda och personaltillgång vid högskolans bibliotek i jämförelse med andra vetenskapliga bibliotek i landet. I en av statens organisationsnämnd företagen undersökning föreslås också, att bibliotekets personal förstärks med ytterligare två biblioteksbiträdestjänster. Utredningen biträder förslaget, och i propositionen (s. 183) förklarar departementschefen, att han inte har något att erinra mot utredningens förslag till organisation av biblioteken vid Ultuna och Alnarp. »Det synes mig sålunda ändamålsenligt», säger han, »att ultunabiblioteket omhänderhar bevakningen även av trädgårdslitteraturen för alnarpsbibliotekets räkning.»

Trots detta finns inte någon av de två nya biträdestjänster, som det nya organisationsförslaget för biblioteket vid Ultuna ovillkorligen inbegriper, medtagna i departementschefens förslag till tjänster vid högskolan för år 1961/62.

För bibliotekets del innebär detta dels att det givetvis icke nu kan påtaga sig de nya arbetsuppgifter, som den föreslagna bevakningen av trädgårdslitteraturen för Alnarps räkning innebär, dels att biblioteket även i fortsättningen får finna sig i att restantiemängden ökar, att värden av dess stora tidskriftsbestånd eftersätts och att låneexpeditionen måste hållas stängd en dag i veckan.

Det förtjänar påpekas, att det i och för sig ytterst välkomna förslaget att öka anslaget för bokinköp och bindning med 15 000 kr. samtidigt bidrar till att försvåra bibliotekets personalsituation. För att rationellt utnyttja det nu föreslagna beloppet för bokinköp och bindning och för att omhänderta den på så sätt ökade mängden av inströmpande litteratur krävs helt naturligt ytterligare insatser av den redan förut alltför hårt ansträngda personalen.

Om inte biblioteket på ett tillfredsställande sätt kan fullgöra sina arbetsuppgifter, blir verksamheten vid hela högskolan lidande. Det synes därför vara i högsta grad angeläget, att de två av utredningen föreslagna biträdestjänsterna inrättas redan fr. o. m. 1 juli 1961.

Institutionen för marklära

Vid institutionen för marklära finnes för närvarande en laborator, som har att meddela undervisning i geologi. Denna undervisning uppgår till ungefär en tredjedel av en universitetslaborators, och den nuvarande innehavaren av laboraturen har under de senaste tre åren med Kungl. Maj:ts tillstånd mot särskilt arvode meddelat undervisning vid mineralogisk-geologiska institutionen vid Uppsala universitet. Situationen kan sålunda i korthet sägas vara den, att laboraturen i marklära vid lantbrukshögskolan ej är fullt utnyttjad, samtidigt som det råder brist på lärarkrafter vid mineralogisk-geologiska institutionen vid Uppsala universitet och det vid lantbrukshögskolan föreligger ett behov av en laboratur i marklärans centrala delar. En överflyttning av den nuvarande laboraturen i geologi till universitetet eller tillskapandet av en dylik befattning vid universitetet skulle därför vara en rationaliseringsåtgärd i stil med dem, som föreslås vidtagna beträffande fysik, växtsystematik och ekonomi.

Departementschefen framhåller också, att han finner det ändamålsenligt, att geologiundervisningen för lantbrukshögskolans studerande förlägges till Uppsala universitet. Han är också beredd att tillstyrka en sådan omläggning, »så snart den nuvarande innehavaren av laboratorbefattningen

vid institutionen för marklära avgår» eller i enlighet med det av universitetskanslern tillstyrkta förslaget kan beredas en motsvarande befattning vid Uppsala universitet. Departementschefen menar, att det torde ankomma på lantbrukshögskolans styrelse att i samråd med vederbörande universitetsmyndigheter verka för en så snar och ändamålsenlig lösning som möjligt av ifrågakvarande spörsmål.

Då det synes ligga i alla berörda parterets intresse, att denna fråga omedelbart löses på det enda sätt, som f. n. synes vara möjligt, nämligen att den nuvarande innehavaren av befattningen som laborator i geologi vid institutionen för marklära vid lantbrukshögskolan beredes en motsvarande tjänst vid universitetets mineralogisk-geologiska institution, synes det vara mest ändamålsenligt, att riksdagen redan nu fattar beslut om att så skall ske.

Institutionen för växtodling

Enligt jordbrukshögskoleutredningen skulle nuvarande institutionen för växtodlingslära uppdelas på två institutioner, en för allmän och en för speciell *växtodling* (i stället för *växtodlingslära*), vardera under ledning av en professor. Motiveringen för uppdelningen är givetvis den, att ämnet växtodlingslära f. n. är mycket omfattande. Under senare år har nämligen bl. a. odlingen av köksväxter utvecklats till att bli huvudsakligen fältmässig odling. Ämnet växtodlingslära är därför numera betydligt mera omfattande än vad det var, då högskolan grundades i början av 1930-talet. Under senare år har också undervisning i fältmässig köksväxtodling meddelats vid lantbrukshögskolan. Departementschefen uttalar också i anslutning till behandlingen av personalbehovet vid Alnarp, »att undervisningen i fältmässig köksväxtodling i huvudsak synes böra förläggas till institutionen för växtodling vid Ultuna». Departementschefen har icke velat ansluta sig till förslaget att dela den nuvarande institutionen. Däremot har han godtagit den föreslagna namnändringen.

Vad först namnet beträffar må anföras att någon härande motivering för ändringen icke förebragts. Det är ju icke fråga om att institutionen skall bedriva växtodling, utan den skall meddela kunskap om hur växtodling skall bedrivas, d. v. s. läran om växtodling. I de allra flesta institutionsnamnen ingår ledet »lära» eller »logi» eller »nomi», såvida de icke är namn av annan art på en vetenskap, t. ex. »botanik». Någon hållbar motivering för den föreslagna namnändringen föreligger sålunda ej.

Däremot synes det oss riktigt att den nuvarande institutionen bibehålles odelad. Men på grund av ämnets stora omfattning är den av utredningen föreslagna personalökningen väl befogad.

I propositionen föreslås nu, att vid den nya institutionen för växtodling

skall det från den 1 juli 1962 finnas en professor, en laborator och fem statsagronomer, av vilka en placeras vid Röbbäcksdalen. Professorn skall som institutionsföreståndare ansvara för såväl undervisningen och forskningen som försöksverksamheten. Som medhjälpare har han för vart och ett av de fyra avsnitten av försöksverksamheten en statsagronom och för undervisningen och forskningen en laborator. Förslaget innebär, att två av jordbrukshögskoleutredningen föreslagna befattningar, nämligen en professur och en laboratur, strukits. Visserligen hade utredningen föreslagit, att den ena av dessa båda befattningar — laboraturen — skulle, förutom allmän växtodling, också omfatta lantbruksmeteorologi. Enligt propositionen skall emellertid lantbruksmeteorologien företrädas av en överassistent i A 23. De uppgifter, som föreslås komma att åvila denne överassistent, tyder på att den föreslagna överassistentbefattningen är att anse som ersättning för den hittillsvarande förste-assistentbefattningen i fysik och meteorologi och inte inrättas i stället för en av jordbrukshögskoleutredningen föreslagen laboratur i allmän växtodling.

Förslaget i propositionen innebär, att avdelningen för undervisning och forskning vid institutionen för växtodling blir underdimensionerad. I undervisningen vid den nuvarande institutionen för växtodlingslära deltagar samtliga studerande i agronomkursen. Varje år följer ca 20 studerande tvåbetygskurserna, medan ungefär 10 per år utför examensarbete i ämnet. Antalet licentiander är f. n. omkring 30, och för närvarande finns 7 doktorander. För handledningen av dessa studenter åtgår en mycket stor del av professorns och laboratorns tid.

Tack vare det stora antalet licentiander och doktorander möjliggöres forskning inom vitt skilda grenar av växtodlingen. För dem, som har att handleda licentianderna och doktoranderna, kommer detta emellertid att medföra arbete inom ett stort antal områden och försvåra möjligheterna till egen koncentrerad forskning inom avgränsade områden. Särskilt märkbart blir detta, om det i propositionen framlagda förslaget med endast en laborator i växtodlingslära genomförs. Det synes därför vara nödvändigt att avdelningen för forskning och undervisning inom ett så omfattande ämne som växtodlingslära förses med två laboratorbefattningar. Den ena av dessa bör avses i första hand för växtodlingsspörsmål av det slag, som jordbrukshögskoleutredningen angav för området allmän växtodling, d. v. s. utsäde och sådd, biologiska och ekologiska frågor rörande kulturväxter och ogräs samt sambandet mark—klimat—växter, m. m.

Den andra bör inrättas för att möjliggöra, att forskning och undervisning inom det mycket stora ämnet, som förutom de traditionella jordbruksgrödorna numera omfattar fältmässig köksväxtodling, fältmässig bärodling, medicinalväxtodling, fröodling av köksväxter m. m., skall kunna fördelas mellan professorn i ämnet och en av hans närmaste medarbetare, en labora-

tor. För alla fältmässigt odlade grödor är t. ex. undersökningar rörande kvalitetsproblemen synnerligen angelägna inte minst med tanke på sådana åtgärder inom växtodlingen, som är ägnade att underlätta framställningen av produkter med en kvalitet, som motsvarar livsmedelsindustriens och konsumenternas krav. Någon bestämd gränsdragning för ifrågavarande laborators ämnesområde bör däremot icke göras. Det bör bli professorns och denna laborators sak att uppdelat ämnesområdet sig emellan.

Vi finner det av nu anförda skäl ytterst angeläget, att den i propositionen förslagna personaluppsättningen för institutionen för växtodling ökas med en laboratur.

Institutionen för växtpatologi

Ett ämnesområde, som tyvärr icke fått den behandling det förtjänar, är det som nu företrädes av institutionen för växtsjukdomslära.

Vad först namnet beträffar må framhållas, att utredningen föreslagit att det skulle ändras till *institutionen för växtpatologi*, en förändring som departementschefen säger att han inte vill motsätta sig. Som skäl för ändringen anför utredningen, att namnet växtpatologi bättre överensstämmer med internationella benämningar. Denna motivering stämmer emellertid ej med verkliga förhållandet, såsom bl. a. lantbrukshögskolans lärarkollegium framhållit. Med »plant pathology», »phytopathology» och »Phytopathologie» avses läran om växtsjukdomar orsakade av organismer ur växtriket och av virus samt om sjukdomar av icke parasitär art. »Phytopathology» omfattar ofta också läran om växtparasitiska nematoder. De av insekter förorsakade skadorna faller under entomologien, och denna räknas ingenstades till fytopatologien. För att bringa institutionens namn i överensstämmelse med internationellt språkbruk bör den helst benämnas »*institutionen för växtpatologi och entomologi*».

»Växtsjukdomsläran» botaniska och zoologiska delar utgör i själva verket två med avseende på kunskapsinnehåll och forskningsmetoder helt skilda ämnen, av vilka intetdera är grundläggande i förhållande till det andra. I länder med en väl utbyggd organisation för hithörande verksamhet föres ofta nematologien av tekniska skäl till fytopatologien, men entomologien behandlas överallt som en självständig, med fytopatologien jämställd vetenskap.

Även vid lantbrukshögskolan borde nu »växtsjukdomsläran» botaniska och zoologiska delar göras jämställda genom att båda blir företrädade av var sin professor, d. v. s. genom att det inrättas en professur i entomologi, såsom föreslagits i remissyttranden av Skogs- och lantbruksakademien och av statens växtskyddsanstalt. Ett dylikt förslag framfördes f. ö. redan av 1946 års högskoleutredning.

Den i propositionen föreslagna laboraturen i virologi är förvisso synnerligen välbehövlig. Detsamma kan emellertid sägas om den av ett par remissinstanser föreslagna laboraturen i nematologi. De växtparasitära nematodernas stora betydelse som skadedjur har internationellt alltmer uppmärksamats under senare år, och en omfattande och svåröverskådlig litteratur föreligger redan. Då ifrågavarande skadedjur har ett helt annat levnadssätt än insekter och är praktiskt taget okänsliga eller oåtkomliga för hittills i praktiken använda kemiska bekämpningsmedel, måste den nödvändiga forskningen anförtros åt personer, som helt kan ägna sig åt denna uppgift. Som exempel på forskningsuppgifter kan nämnas studier över den fysiologiska bakgrunden till vissa kulturväxtstammars resistens mot stjälkål — dylika studier rörande rödklöver bedrives f. n. med mycket lovande resultat av en forskare vid lantbrukshögskolan — studier över möjligheterna att utnyttja rotexudat från både resistent och mottagliga växter i kampen mot nematoderna, studier över möjligheterna att i kampen mot nematoderna använda sig av vissa marksvampar, som angriper nematoderna i jorden.

I vårt land ökar de växtparasitiska nematoderna från år till år på ett skrämmande sätt sin utbredning. Snara motåtgärder är därför absolut nödvändiga. Forskningen måste härvidlag gå i spetsen. Även hos oss bör därför nematodforskningen få ett fast underlag genom att det inrättas en laboratur härför vid lantbrukshögskolan.

Det här framlagda förslaget, som innebär att en laboratur omändras till professur och att en laboratur nyinrättas, torde göra det nödvändigt, att utöver den i propositionen föreslagna nya tjänsten som forskarassistent inrätta ytterligare en dylik tjänst.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 69 besluta

att utöver den av departementschefen föreslagna personalstaten för lantbrukshögskolans bibliotek inrätta två nya biträdestjänster,

att undervisningen i geologi för agronomie studerande redan fr. o. m. 1 juli 1961 förlägges till Uppsala universitet och att det vid universitetets mineralogisk-geologiska institution inrättas en laboratur i geologi motsvarande den nuvarande laboraturen i marklära vid lantbrukshögskolan,

att den nuvarande benämningen lantbrukshögskolans institution för växtodlingslära bibehålles,

att utöver den av departementschefen föreslagna personalstaten för institutionen för växtodling inrätta en laboratur,

att utöver den av departementschefen föreslagna personalstaten för institutionen för växtpatologi inrätta en professur i entomologi i stället för en laboratur i samma ämne, en laboratur i nematologi och en forskarassistenttjänst i nematologi,

att namnet på den nuvarande institutionen för växtsjukdomslära ändras till institutionen för *växtpatologi och entomologi*, samt

att anslå för de ovan föreslagna nya befattningarna erforderliga medel.

Stockholm den 7 april 1961

Hugo Oswald

Nr 613

Av herr Pettersson, Harald, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 69, angående upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena.

(Lika lydande med motion nr 704 i Andra kammaren)

I proposition nr 69 framlägges förslag bl. a. rörande organisationen av försöksverksamheten på jordbruks- och trädgårdsområdena. Härvid föreslås, vad gäller jordbruksförsöksverksamheten, att landet indelas i fyra försöksdistrikt — ett sydligt, ett västligt, ett nordligt och ett östligt — med en försöksstation i varje sådant distrikt. När det gäller motsvarande verksamhet inom trädgårds- och husdjursområdena har distriktens antal reducerats till tre, varvid de västra och östra områdena sammanslagits till ett mellansvenskt distrikt med respektive försöksstationer förlagda längst i öster, vid Ultuna, respektive Nyckelby.

I den utredning, som föregått propositionen, föreslogs trädgårdsförsöksverksamheten uppdelad på fyra distrikt, med den nuvarande trädgårdsförsöksstationen vid Rånna såsom försöksstation i det västra distriktet. Refererade remissinstanser synes icke ha haft något att erinra mot denna organisation. På husdjursförsöksområdet hade utredningen icke ansett att behov skulle föreligga av distriktsindelning utan hade föreslagit en verksamhet, knuten till institutioner och försöksstationer vid Ultuna, respektive Alnarp och Öjebyn. Från vissa remissinstanser har framförts yrkanden om husdjursförsöksverksamhet jämväl i västra Sverige.